

פרשת פינחס, תשע"ח, מספר 1280

לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי, עד שעשה שלום בין השבטים יהודה זולדן

השבטים, שנאמר: "וישמע פינחס הכהן ונשיאי העדה וראשי אלפי ישראל" (יה' כב:ל).

רב אשי התכוון למסופר על פינחס, שהשכין שלום בין שבטי ישראל שבעבר הירדן המערבי, לבין בני גד ובני ראובן שהתנחלו בעבר הירדן המזרחי. בני ראובן וגד בנו שם מזבח, שבטי ישראל עלו עליהם למלחמה, ופינחס השכין שם שלום (יהושע כ"ב). רק שם נזכר לראשונה צירוף המילים: "פינחס הכהן".

בהמשך הגמרא נאמר, שלפי רב אשי, משמעות הפסוק: "והיתה לו ולזרעו אחריו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם": שפינחס התברך שהכהונה לא תיפסק ממנו, אך עדיין לא שימש בכהונה, אלא רק לאחר שעשה שלום בין השבטים. לפי ר' אילעי, בשמו של ר' חנינא, הביטוי "פינחס הכהן" בא "ליחס זרעו אחריו". התוספות (זבחים קא ע"ב ד"ה ואידך) הסבירו:

מימי משה נתכהן וכששם שלום נתייחס ליקרא כהן, ולייחס זרעו במעלות כהונה להיותם כהנים גדולים. שכן מצינו בדברי הימים (א ה') שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס. ובספרי מפיך ליה מ"את בריתי שלום" שעמדו ממנו שמונים כהנים בבית ראשון, ושלוש מאות בבית שני.

אם מיד לאחר המעשה עם זמרי, הקב"ה בירך את פינחס, שהוא זה שימשיך את שושלת הכהונה הגדולה, מהי המשמעות לכך שלא נתכהן עד שעשה שלום בין השבטים? הרי באותו זמן אלעזר אביו הוא שכיחן ככהן גדול (במ' כו:א; כז:ב; כז:יט-כב; לא:יב; לא:כא; לב:ב; לב:כח; לד:יז)!!

גם לעניין זה התייחסו התוספות (זבחים קא ע"ב ד"ה הוא):

שברכו הקדוש ברוך הוא שיהיה כהן ומיד היה יכול להיות כהן. אלא שתחילה צריך להלבישו ולמושחו ולחנכו בחביתין כדין הדיוטות המתחנכים בחביתין (מנחות נא ע"ב). אבל שמא לא נתרצו לו כל ישראל באותה שעה, מפני שהרג נשיא שבט, עד ששם שלום בין השבטים בימי יהושע ואז נתרצו לו והלבישוהו [ומשחוהו] וחנכוהו בחביתין.

תוספות תיארו פעולות מעשיות שיש לעשות

שושלת אהרון ובניו

אהרון הכהן נשא לאישה את אלישבע, אחות נחשון בן עמינדב, ונולדו להם ארבעה ילדים: נדב, אביהוא, אלעזר ואיתמר (שמ' ו:כג). ברשימת היוחסין הזאת (בפרשת "וארא") נזכר רק אחד מנכדי אהרון ואלישבע: "וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת פִּינְחָס" (שמ' ו:כה). ומכאן, שכבר במצרים סומן פינחס בן אלעזר כמי שממשיך את השושלת.

כל ארבעת בניו של אהרון הוזמנו לשמש בכהונה (שמ' כח:א; ויק' ח:ב). נדב ואביהוא מתו בהקריבם אש זרה לפני ה', ואלעזר ואיתמר הם הממשיכים אחרי אביהם (במ' ג:ב-ד). מבין השניים הנותרים, אלעזר הוא הנקרא "נְשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלְוִי" (במ' ג:לב). אלעזר הוא זה שצווה לטפל במחנות של 250 הנשיאים, שהצטרפו למחלוקת קורח (במ' יז:א-ה), והוא זה שמטפל בפרה האדומה שנעשתה במדבר (במ' יט:ג-ד). כל זה עוד בחיי אהרון אביו.

כשאהרון הכהן נפטר מן העולם, התמנה אלעזר בנו לכהן תחתיו: "קַח אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת אֶלְעָזָר בְּנָו וְהַעַל אֹתָם הַר הַקָּדֹשׁ וְהִפָּשַׁט אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת אֶלְעָזָר בְּנָו וְאֶהֱרֹן יֹאסֵף וּמַת שָׁם" (במ' כ:כה-כח). אלעזר הוא הכהן הגדול לאחר מות אהרון אביו (דב' י:ו).

כהונתו של פינחס

פינחס בן אלעזר מקנא את קנאת ה' בעקבות מעשי זמרי ובנות מדין, ולכן הובטח ופורסם: "פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חֻמָּתֵי מַעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאוֹתַי בְּתוֹכְכֶם... וְהִיְתָה לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לֹא-לֵהִיוּ וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במ' כה:יא-ג).

אמוראים עסקו בשאלה מה משמעות ההבטחה והפרסום (בבלי זבחים קא ע"ב):

אמר רבי אילעי אמר ר' חנינא: לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי, דכתיב: "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם".

רב אשי אמר: עד ששם שלום בין

* הרב ד"ר יהודה זולדן, מפקח מרכז להוראת תלמוד ותושבע"פ בחינוך הדתי; מרצה במדרשה לנשים אוניברסיטת בר אילן.

שמא לא נתרצו לו כל ישראל באותה שעה
על פי דברי התוספות יש ללמוד, שלא מספיק צו אלוהי שפינחס הוא זה שימשיך את שושלת הכהונה הגדולה "לו ולזרעו אחריו". דרושה גם הסכמת עם ישראל. ועד שלא הייתה הסכמה כזו, אי אפשר היה לממש את ההבטחה הזו.

במקומות אחרים כתבו בעלי התוספות, שכנראה שאישים נוספים צריכים להסכים על מינויו של כוהן גדול: "דכהן גדול נתמנה לעבודתו בפה ומסתלק בפה. ומסתברא שהדבר תלוי במלך ואחיו הכהנים" (זבחים יח ע"א תוד"ה הג"ה כהן גדול; יומא יב ע"ב תוד"ה כהן גדול). הכוהן הגדול הוא שליח הציבור, ולא ניתן למנות שליח שלא ברצון הציבור; העם, אחיו הכהנים והמלך. "עבודת הכהן גדול [נועדה] לעורר במעשיו כל בני ישראל שהוא השליח לקרב קרבנם ועבודתם לה" (שפת אמת, במדבר, פר' פינחס תרמ"ב). כל מנהיג בכל תחום יונק את כוחו ומעמדו מכוח מונהגיו, ואשר על כן הם צריכים להסכים ולקבל את הנהגתו.¹
כך הסביר זאת, הרב יעקב משה חרל"פ (מי מרום – דברים, עמ' קו-קז):

מבחינת אחדותם של ישראל, לא ייתכן שיזכה היחיד בכתר תורה, אם לא ישאב אותו מכלל ישראל כולו. כן גם בכתר מלכות, אי אפשר שיהיה מלך בישראל, אם לא יקבל את מלכותו מכל ישראל שהם בני מלכים. והוא הדין בכתר כהונה ונבואה, שאיננו מתקיים אצל היחיד מישראל לולא היניקה מכלל ישראל, שהם באמת ממלכת כהנים וגוי קדוש.

על מנת להכתיר כוהן גדול, אך פעולות אלו לא נעשו, ופינחס לא הוכתר ככוהן גדול ממשיך. התוספות מציעים שהסיבה היא: "שמא לא נתרצו לו כל ישראל באותה שעה מפני שהרג נשיא שבט". ייתכן שפינחס הצטייר כקנאי, כנוקם, ותכונה זו אינה מתאימה לזרע אהרון, שהיה "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבת לתורה" (משנה אבות א, יב). היו שייחסו תכונה זו לייחוס מצד אימו של פינחס – בת יתרו: "התחילו שבטים מבזין אותו: ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל?" (סנהדרין פב ע"ב). פינחס הצטייר גם כאיש מלחמה, בהיותו כוהן משוח מלחמה במלחמת מדין: "וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלְף לְמֹטָה לְצַבָּא אֲתָם וְאֵת פִּינְחָס [בֶּן אֶלְעָזָר הַלֵּהֵן לְצַבָּא וְכָלִי הַקָּדָשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ] (במ' לא:ו). מגיד שפינחס משוח מלחמה" (תוספתא סוטה [ליברמן] ז, יז; בבלי זבחים קב ע"א וברש"י). לאחר שפינחס עשה שלום בין השבטים, הבינו שמעשיו הם לשם שמיים, והוא אכן עשה זאת מפני שקינא לא-לוהיו, וכדי לכפר על בני ישראל, ולכן רק אז הסכימו לקבלו ככוהן גדול. אם כן, שמו של פינחס, כמי שממשיך את שושלת הכהונה, נזכר כבר בראשית הדרך, עוד בהיותם במצרים, בעת השעבוד. ההכתרה שלו ככוהן גדול הייתה בשנת הארבעים, בעת שהרג את זמרי ואת כזבי, אך המימוש היה רק לאחר סיום שנות הכיבוש והחלוקה של הארץ, ולאחר שבני גד ובני ראובן התיישבו בנחלתם.

דף שבועי, גיליון 1280, פרשת פנחס, תשע"ח

עורך: פרופ' יוסף עופר

עורכת לשון: רחל הכהן שיף

הדף השבועי יוצא לאור

על ידי הפקולטה למדעי היהדות ולשכת רב הקמפוס

בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

יש לשמור על קדושת העלון

¹ ראו על כך בהרחבה בפרק "בחירת מנהיג ציבור ומעמדו", בתוך ספרי מלכות יהודה וישראל, מרכז שפירא תשס"ב, עמ' 31-59.